

АНОТАЦІЯ

Назва дисципліни/освітнього компоненту	Практикум з вікової психології
Компонент освітньої програми	Вибірковий
Загальна кількість кредитів та кількість годин для вивчення дисципліни	3,0 кредити / 90 годин
Вид підсумкового контролю	Залік
Мова викладання	Українська
Викладач	ДЖЕДЖЕРА Ольга Володимирівна старший викладач
CV викладача (in) на сайті кафедри	<a href="https://psuhologia.rshu.edu.ua/kafedra/kafedra-
vikovoi-ta-pedahohichnoi-psykholohii/sklad-
kafedri/9-uncategorised/118-dzhedzhera-olha-
volodymyrivna">https://psuhologia.rshu.edu.ua/kafedra/kafedra- vikovoi-ta-pedahohichnoi-psykholohii/sklad- kafedri/9-uncategorised/118-dzhedzhera-olha- volodymyrivna
E-mail викладача:	olha.dzhedzhera@rshu.edu.ua

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу є: ознайомити здобувачів вищої освіти з основними шляхами, способами, прийомами, методиками отримання інформації психологічного характеру, виробити вміння проводити експериментальні дослідження, спостерігати та аналізувати поведінку людей різного віку: сформуванню уявлення про значення вікової психології для навчання та виховання дітей; сприяти засвоєнню здобувачами вищої освіти знань щодо «нормативу» психологічних особливостей, які характерні для більшості представників даної культури одного й того ж віку; забезпечити умови застосування здобувачами вищої освіти вищезазначених знань при планування власної професійної діяльності та у міжособистісних взаєминах з оточуючими.

Згідно вимог освітньо-наукової програми здобувачі вищої освіти у процесі вивчення вибіркової компоненти можуть набути таких компетентностей:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері практичної психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов

Загальні компетентності (ЗК)

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК12. Здатністю ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

- СК1 Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.
- СК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).

СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацювати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження

СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

СК12. Здатність застосовувати знання психологічних механізмів функціонування, розвитку та формування психічних явищ, генезису особистості, її діяльності та індивідуальних особливостей.

Освітньо-науковою програмою передбачено досягнення наступних *програмних результатів навчання (РН)*:

РН1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

РН2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

РН3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційнокомунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

РН4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

РН5 Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

РН10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

РН16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні засади вікової психології

Тема 1. Методологічні аспекти динаміки психічного розвитку

Поняття про психічний розвиток. Особливості психічного розвитку людини. Показники психічного розвитку людини. Поняття про вікові та індивідуальні особливості психічного розвитку, їх співвідношення. Детермінанти психічного розвитку людини

Тема 2. Психологічна сутність вікових етапів онтогенезу

Вікові етапи індивідуального розвитку організму. Загальна характеристика періодів психічного розвитку людини: епоха дитинства – перинатальний період, фаза новонародженості, немовлячий період, ранній (переддошкільний) період, дошкільний період, молодший шкільний період; епоха дорослішання – підлітковий період (фаза молодших підлітків, фаза старших підлітків), юнацький період (фаза ранньої юності, фаза власне юності); епоха дорослості – ранній дорослий період, середній дорослий період, пізній дорослий період.

Тема 3. Організаційні засади психодіагностики різних вікових категорій

Характеристика психодіагностичного процесу: збирання даних, переробка та інтерпретація інформації, прийняття рішень. Характеристика психодіагностичного інструментарію. Психометричні основи діагностики: надійність тестів, валідність тестів, особливості її визначення та перевірки, стандартизація і норми тестових показників. Вікові особливості психодіагностичного обстеження.

Змістовий модуль 2. Діагностика психічного розвитку дитини від народження до вступу в школу

Тема 4. Діагностика психічного розвитку немовлят

Психологічна характеристика зорових та слухових орієнтувальних реакцій, емоцій та соціальної поведінки, загальних рухів, підготовчих етапів розвитку мовлення дитини 1-2 місяців. Зорові та слухові орієнтувальні реакції, емоції та соціальна поведінка, загальні рухи, підготовчих етапів розвитку мовлення, навички та вміння в психічних процесах немовляти 3-7 місяців. Зорові

та слухові орієнтувальні реакції, емоції та соціальна поведінка, загальні рухи, навички та вміння в процесах, рухи і дії з предметами, підготовчі етапи розуміння та активної мови дитини 8-10 місяців. Психологічний аналіз емоцій та соціальної поведінки, дій з предметами, загальних рухів, розуміння мови, активного мислення, навичок та умінь у процесах дитини 11-12 місяців.

Тема 5. Дослідження рівня розвитку дитини раннього віку

Діагностика рівня пізнавального розвитку дитини раннього віку (колірний гнозис, форма, предметний гнозис, конструктивний праксис, просторовий гнозис). Дослідження пам'яті, уваги дітей раннього віку. Діагностика психомоторних здібностей. Шкала оцінки психічного розвитку (15-36 місяців) (за методикою Манової-Томової). Діагностика розвитку побутової діяльності та ігрової діяльності.

Тема 6. Діагностика сенсорно-перцептивної сфери, когнітивного розвитку дошкільника

Діагностика сприймання кольору. Тест «Розрізни картинки». Тест «Коробочка форм». Діагностика орієнтування у величині предметів. Діагностика просторових уявлень. Тест «Домалой фігури». Тест «Опиши іграшки».

Діагностика мимовільного запам'ятовування. Діагностика довільного запам'ятовування. Діагностика зорового запам'ятовування (тест «Телевізор», М.В.Лютіна, Є.К.Лютіна). Оцінка образно-логічного мислення: методика «Що тут зайве?», методика «Поділи на групи». Діагностика процесу класифікації. Діагностика розуміння дітьми сюжетних картинок. Діагностика загальної структури розумової діяльності. Діагностика творчої уяви. Діагностика універсальних творчих здібностей. Діагностика стійкості та розподілу уваги.

Тема 7. Діагностика готовності дитини до навчання в школі

Зорово-графічний гештальт-тест Бендера. Методика діагностики особистісно-соціальної готовності дітей до школи (тест «Що дитина знає про себе, якою себе уявляє», Є.З.Басіна). Методика «Сходінки». Методика діагностики психосоціальної зрілості поведінки дитини (О.П.Таран). Методика «Внутрішня позиція школяра» (Н.І.Гуткіна). Методика «Бесіда про школу» (Т.Нежнова). Тест «Класифікація». Тест «Обведи контур». Тест «Порівняння за формою» (модифікація тесту Л.А.Венгера). Орієнтовний тест Керна-Йерасека на визначення функціональної готовності дітей до шкільного навчання. Тест «Графічний диктант». Оцінювання вміння діяти за зразком (тест «Будиночки»). Методика діагностики готовності до навчання в школі дітей шестирічного віку (Н.М.Стадненко, Т.І.Ілляшенко, А.Г.Обухівська). Експрес-діагностика готовності дитини до шкільного навчання (Ю.З.Гільбух, С.Л.Коробко, Л.О.Кондратенко).

Змістовий модуль 3. Діагностика психічного розвитку школярів

Тема 8. Діагностика рівня адаптації першокласників до шкільного навчання

Методика «Школа звірів». Методика «Будиночки». Методика визначення позиції школяра «Мій клас».

Тема 9. Дослідження пізнавальної сфери та особистості молодшого школяра

Дослідження розвитку пам'яті. Методика «Оперативна пам'ять». Методика «Заучування 10 слів» (О.Р.Лурія). Діагностика рівня інтелектуального розвитку (тест «Намалой людину» Ф.Гудінаф-К.Маховер). Дослідження уяви та творчих здібностей (тест «Авторпортрет»). Діагностика стійкості уваги (методика «Лабіринт», субтест дитячого варіанту тесту Дж.Векслера, методика «Коректурна проба».) Визначення особистісних якостей учня (особистісний опитувальник Ж.Е.Р.І. С.Е.Айзенка). Діагностика обдарованості дитини (опитувальник для батьків, опитувальник М.Аннет для дітей). Визначення схильності учнів (методика «Палітра інтересів»). Діагностика емоційних процесів (методика «Кактус»). Особистісний опитувальник для дітей від 8 до 12 років (CPQ).

Тема 10. Діагностика особистості підлітка

Дослідження особистісних властивостей підлітка (Методика особистісного потенціалу (за В.Б.Шапарь). Методика дослідження реального, бажаного та фантастичного бюджетів часу людини (за В.Ф.Моргуном). Особистісний опитувальник для підлітків від 12 до 16 років (HSPQ). Патохарактерологічний діагностичний опитувальник А.Є.Лічко. Визначення типу темпераменту (тест Айзенка). Виявлення основних рис характеру та тимчасових психічних станів (методика «12 тварин», Б.К.Пашнєв).

Тема 11. Дослідження навчально-мотиваційної сфери підлітка

Дослідження структури мотивації в різних видах діяльності (Методика парних порівнянь

мотивів діяльності учнів за В.Ф.Моргуном). Діагностика здібностей до навчання (методика «Інтелектуальна лабільність» С.Н.Костроміної). Вивчення ставлення до навчальних предметів (за Г.Н.Казанцевою). Комплексна діагностика соціально-педагогічної занедбаності дітей.

Тема 12. Дослідження емоційно-вольової сфери та самооцінки підлітка

Методика діагностики рівня шкільної тривожності Філліпса. Методика діагностики показників та форм агресії А.-Басса-А.Дарки (адаптація О.К.Осницького). Методика дослідження особливостей сформованості вольових рис підлітків шляхом самооцінювання (за В.О. Іванниковим, Є.В.Ейдманом). Вивчення самооцінки підлітка за допомогою опитувальника Г.Н.Казанцевої. Дослідження самооцінки за допомогою процедури ранжування (за писом Л.О.Головей, О.Ф.Рибалко).

Тема 13. Дослідження особливостей спілкування школярів

Методика дослідження комунікативних якостей школяра (методика «Потреба у спілкуванні» за Ю.М.Орловим). Методика «Діагностика емоційних бар'єрів у міжособистісному спілкуванні» (за В.В.Бойко). Визначення рівня емпатичних тенденцій (методика «Діагностика рівня полікомунікативної емпатії» за І.М.Юсуповим). Методика діагностики комунікативного контролю (за М.Шнайдером). Дослідження відносин у колективі (методика «Фотографія Н.І., Дереклеєвої, методика «Урок фізкультури», методика «П'єдестал», методика «Наші відносини»). Методика визначення психологічного клімату класного колективу (В.С.Івашкін, В.В. Онуфрієв). Методика «Незакінчені речення». Визначення індексу групової згуртованості Сішора. Соціометричне дослідження (модифікована версія методики Д.Морено).

Тема 14. Вивчення рівня мотивації досягнень, особливостей міжособистісних стосунків та соціально-психологічного клімату в колективі старшокласників.

Методика вивчення спрямованості на набуття знань (за Є.П.Ільїним, Н.А.Курдюковою). Опитувальник самоставлення В.Столін. Дослідження мотивації «успіху-невдачі» (за В.Мальниковим, Л.Ямпольським). Дослідження рівня розвитку потреби у досягненнях. Методика оцінки рівня мотивації. Вивчення особливостей міжгрупових, сімейних стосунків (методика «Три дерева» Є.Клессмані). Q-сортування В.Стефансона. Діагностика перешкод у встановленні емоційних контактів В.Бойко.

Тема 15. Дослідження професійних здібностей та схильностей старшокласників

Визначення схильностей до різних типів професій (Опитувальник схильностей до різних типів професій М.Волкова). Виявлення комунікативних та організаторських здібностей (тест КОС, В.Синявський, Б.Федоришин). Диференційно-діагностичний опитувальник (ДДО) (Є.Клімов, модифікація А.Азбель). Опитувальник особистісної орієнтації Шостром. Тест «Спілкування і професія» В.Семиченко.

Змістовий модуль 4. Діагностика психічного розвитку людини в період дорослості

Тема 16. Діагностика навчальної мотиваційної здобувачів вищої освіти

Діагностика мотиваційних станів (В.Сопов, модифікація О.Прохорова). Методика діагностики навчальної мотивації здобувачів вищої освіти (А.Реан, В.Якунін, модифікація Н.Бадмаєвої). Тест-опитувальник задоволеності навчальною діяльністю (Л.В.Міщенко).

Тема 17. Дослідження ціннісних орієнтацій у період ранньої дорослості

Тест-опитувальник особистісної зрілості Ю.З.Гільбух. Визначення внутрішнього ціннісного конфлікту (методика «Рівень співвідношення «цінності» і «доступності» в різних життєвих сферах», О.Фанталова). Дослідження цільової спрямованості особистості (методика Я.Васильєва). Тест-опитувальник батьківського ставлення А.Я.Варга, В.В.Столін.

Тема 18. Діагностика психічних станів людини в період дорослості

Методика діагностики типу емоційної реакції на стимули навколишнього середовища В.В.Бойко. Чотирьохмодальний емоційний опитувальник Л.А.Рабінович. Опретивна оцінка самопочуття, активності, настрою (ВДоскін, М.Мірошніков). Каузометрія як психодіагностична методика. Процедура проведення. Інтерпретація результатів.